

Marzanna Popławska
Uniwersytet Wrocławski

STUDIA NAD MUZYKĄ INDONEZJI W POLSCE I NA ŚWIECIE

W niniejszym artykule przedstawiam stan badań nad muzyką Indonezji w Polsce na tle studiów nad tą muzyką na świecie, głównie w Europie i Stanach Zjednoczonych. Zwracam uwagę na związek badań nad muzyką Indonezji z instytucjami edukacyjnymi, zwłaszcza szkolnictwa wyższego.

Rozwój studiów nad muzyką Indonezji na świecie – ogólny zarys

Zainteresowanie muzyką Indonezji datuje się na wiek XIX i związane jest z Holandią, której posiadłości kolonialne obejmowały m.in. wschodnie Indie oraz Moluki. Wśród wczesnych holenderskich prac znajdują się: wykaz języków filologa J. A. Wilkensa, w którym uwzględnił instrumenty i opis gamelanu¹, praca Pietera Johannes Vetha o muzyce jawańskiej² oraz praca nt. gamelanu w Yogyakarcie, której autorem jest sultański lekarz Issak Groneman³.

Czołowym przedstawicielem studiów nad muzyką indonezyjską jest holenderski etnomuzykolog Jaap Kunst (1891–1960). Kunst, który po raz pierwszy odwiedził Jawę w 1919 r., już wcześniej, bo w roku 1915, wydał opracowany przez siebie opis etnograficzny wyspy Terschelling⁴, a następnie w latach dwudziestych i trzydziestych XX w. studiował tradycję gamelanu dworskiego Paku Alam w Yogyakarcie, badał jawański system dźwiękowy i stroje orkiestr gamelanu, używając do tego własnoręcznie zbudowanego monochordu. Oprócz swego klasycznego dzieła o muzyce Jawy (*De*

¹ J.A. Wilkens: „Sewaka, een Javaansch gedicht met eene vertaling en wordenboek”. *Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie* 2 (1850) s. 7–12, 383–461.

² Johannes Pieter Veth: *Java, geografisch, ethnologisch, historisch*. Haarlem 1875.

³ *De gamelan te Jogjakarta*. Amsterdam 1890. Zdjęcia i opisy gamelanu jawańskiego Groneman wysłał do Jana P.N. Landa, który współpracował z Alexandrem Ellisem, badając skale pozaeuropejskie, zob.: Carole Pegg, Helen Myers, Philip V. Bohlman, Martin Stokes: „Ethnomusicology”. W: *Grove Music Online*, <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/gmo/9781561592630.article.52178>, dostęp 8 X 2015.

⁴ *Terschellinger volksleven*. Uithuizen (bei Groningen) 1915.

toonkunst van Java)⁵, Kunst stworzył we współpracy z żoną wyczerpujące monografie muzyki Bali, Flores, Nias oraz jawańskich instrumentów pochodzenia hinduskiego⁶. Prace Kunsta położyły podwaliny pod studia nad muzyką indonezyjską oraz – w szerszym zakresie – nad sztukami performatywnymi Indonezji.

Po 1950 r. badania nad muzyką indonezyjską wpisały się integralnie w rozwój etnomuzykologii, przechodząc przemiany, którym podlegała ta dyscyplina. Przemiany te łączą się ściśle z obecnością etnomuzykologii w instytucjach akademickich. Doniosłe znaczenie w tym zakresie miała działalność amerykańskiego etnomuzykologa i kompozytora Mantle'a Hooda (1918–2005)⁷. Hood, który studiował z Jaapem Kunstem na uniwersytecie w Amsterdamie (w 1954 r. obronił tam dysertację nt. jawańskiego systemu modalnego⁸), rozwinął pierwszy formalny program etnomuzykologiczny na uniwersytecie kalifornijskim w Los Angeles⁹. Zapoczątkował on praktyczne nauczanie pozaeuropejskiej muzyki na uniwersytecie – właśnie jawańskiego i balijskiego gamelanu¹⁰.

Coraz większy nacisk na praktykę wykonawczą i atrakcyjność muzycznych programów uniwersyteckich ma niekwestionowany wpływ na rozszerzanie się oferty nauki gry zespołowej, dostępnej dla ogółu studentów, nie tylko studiujących muzykę. Ma to wpływ również na zwiększanie się obecności muzyki indonezyjskiej na uniwersyteckich kampusach, zwłaszcza w USA¹¹. Gamelan – prawdopodobnie także ze względu na okazałość wchodzących w jego skład instrumentów, których liczba jest porównywalna z klasyczną orkiestrą europejską – stał się już sztandarowym zespołem muzycznym w uniwersyteckich programach etnomuzykologicznych¹².

Obecnie jawańskie i balijskie zespoły gamelanowe znajdują się na wielu uczelniach amerykańskich oraz brytyjskich, jak również w instytucjach niezwiązanych bezpośrednio ze szkolnictwem wyższym, np. w muzeach. W Anglii,

⁵ T. I–II Den Haag 1934.

⁶ Jaap Kunst i C.J.A. Kunst-van Wely: *De toonkunst van Bali*. Weltevreden 1925; Jaap Kunst: *Music in Flores*. Leiden 1942; Jaap Kunst: *Music in Nias*. Leiden 1939; Jaap Kunst, Roelof Goris: *Hindoe-Javaansche muziek-instrumenten, speciaal die van Oost-Java*. Weltevreden 1927.

⁷ Hood zasłużył się także na polu nagrań muzyki gamelanowej. W świetle jego dokonań dla kultury Indonezji, rząd indonezyjski przyznał mu w 1986 r. tytuł „Ki” oraz ustanowił członkiem Stowarzyszenia Bohaterów Narodowych (Dharma kusuma) w 1992 roku.

⁸ *The Nuclear Theme as a Determinant of Patet in Javanese Music*. Dysertacja w Universiteit van Amsterdam 1954, wyd. Groningen 1954.

⁹ W 1961 r. Mantle Hood utworzył tam Institute of Ethnomusicology. Program etnomuzykologiczny na University of California w Los Angeles (UCLA) jest największym takim programem w USA.

¹⁰ Hood jest twórcą koncepcji zwanej „bimusicality” (bimuzikalność lub podwójna muzikalność). Koncepcja ta nakłada na studenta lub badacza konieczność wykazania się umiejętnością wykonywania muzyki, która jest przedmiotem jego studiów. Bimuzikalność stała się podstawowym elementem kształcenia adeptów etnomuzykologii.

¹¹ W 2016 r. na kalifornijskim uniwersytecie w Berkeley (UC Berkeley) entuzjaści gamelanu osiągnęli spektakularną liczbę dziewięćdziesięciu studentów (w trzech klasach gamelanu). Na kursie letnim zarejestrowało się czterdziestu siedmiu studentów. Zajęcia gamelanu przyciągają zazwyczaj od kilkunastu do dwudziestu kilku studentów na semestr.

¹² Np. na Wesleyan University gamelan posiada swój własny budynek, którego wnętrze jest specjalnie zaprojektowane tak, aby prezentował się on w całej swojej okazałości.

od czasu wprowadzenia Narodowego Curriculum Muzycznego (1992 r.), gamelan stał się niezwykle istotnym elementem obowiązkowej edukacji szkolnej dzieci w wieku 5–16 lat (w ramach jednego z obszarów nauczania, tj. muzyki świata)¹³. Utworzenie w 2010 r. w ramach ICTM podgrupy do studiów nad sztukami performatywnymi Azji Południowo-Wschodniej, dodatkowo wzmacnia pozycję studiów etnomuzykologicznych tego właśnie regionu, w tym Indonezji.

Współczesne studia nad muzyką indonezyjską na świecie – nurty i kierunki

Muzyka indonezyjska (przede wszystkim gamelan jawajski i balijski) od samego początku rozwoju etnomuzykologii jako odrębnej dyscypliny nauki i wiedzy znajdowała się w centrum zainteresowań badaczy. Powodów tego stanu rzeczy było wiele. Złożoność systemu muzycznego gamelanu, głęboko zakorzenionego w naturze (fizyczności dźwięku) oraz muzycznej i kulturowej praktyce, doskonale wpisywała się w zachodnią uwagę dla teorii muzyki – systemów melodycznych i modalnych¹⁴. W edukacji etnomuzykologicznej muzyka gamelanu służyła jako emblematyczny przykład funkcjonowania teorii modalności oraz zespołu praktyk wykonawczych typowych dla całego rejonu Azji Południowo-Wschodniej. Gamelan stał się obiektem muzycznej fascynacji nie tylko etnomuzykologów, lecz także wielu zachodnich kompozytorów. Poczynając od lat sześćdziesiątych XX w. kompozytorzy tacy jak Dennis Murphy, Barbara Benary, Daniel Schmidt, Paul Drescher, Lou Harrison i William Colvig budowali amerykańskie eksperymentalne wersje zespołów gamelanowych, tworząc utwory nawiązujące w mniejszym lub większym stopniu do tradycji gamelanu jawajskiego.

Marc Perlman – wieloletni badacz i wykonawca muzyki indonezyjskiej, zwłaszcza środkowo-jawajskiego gamelanu – w opublikowanym niedawnym artykule kompetentnie podsumował dokonania studiów nad muzyką indonezyjską za okres ostatnich trzydziestu pięciu lat (l. 1976–2011), uwzględniając wydawnictwa, które ukazały się w językach europejskich¹⁵. Z niezwykle obfitej bibliografii zgromadzonej przez Perlmana studia indonezjanistyczne jawią się jako znacząca i w pełni ukształtowana subdyscyplina etnomuzykologii, z bogatym i różnorodnym dorobkiem naukowym¹⁶. Jak podkreśla Perlman, rozwój etnomuzykologii Indonezji jest w pewnym sensie odzwierciedleniem zmian, jakie zachodziły w etnomuzykologii

¹³ Zob.: Maria Mendonça: *Javanese Gamelan in Britain. Communitas, Affinity and Other Stories*. Wesleyan University 2002 (niepublikowana dysertacja).

¹⁴ Zob.: Carole Pegg, Helen Myers, Philip V. Bohlman, Martin Stokes: op. cit.; Virginia Danielson: „The Canon of Ethnomusicology: Is There One?”. *Notes* 64 (2007) nr 2 s. 223–231.

¹⁵ Zob.: Marc Perlman: „The Ethnomusicology of Indonesian Performing Arts: The Last Thirty Years”, zob. <https://pl.scribd.com/document/251266120/The-Ethnomusicology-of-Indonesian-Performing-Arts-The-Last-Thirty-Years>, dostęp 8 X 2015.

¹⁶ *Ibid.*, s. 10–34.

w ogólności. Świadczy o tym przede wszystkim poszerzenie się zakresu tematycznego zainteresowań naukowo-badawczych etnomuzykologów. Liczba badaczy muzyki indonezyjskiej wciąż rośnie, następuje również dalsza specjalizacja zakresów badawczych.

Z drugiej strony, rozwój etnomuzykologii Indonezji jest ściśle związany z wychodzeniem poza ścisły geograficzny obszar początkowych zainteresowań, kiedy to w centrum uwagi badaczy znajdowały się głównie dwie wyspy: Jawa i Bali, tzw. *inner islands* (wyspy wewnętrzne archipelagu indonezyjskiego). Kolejnymi rejonami, które przyciągnęły uwagę etnomuzykologów były te znajdujące się w bliskości geograficznej Jawy (środkowej) oraz Bali, wykazujące podobne cechy muzyczne. Na Jawie były to regiony zachodnie (tj. Sunda, Cirebon, Banyumas) oraz wschodnie (Banyuwangi, Madura, Malang). Etnomuzykolodzy zajmujący się muzyką balijską z kolei rozszerzali swoje badania na sąsiadującą z Bali wyspę Lombok, której zachodnia część wykazuje znaczące podobieństwa z balijską kulturą muzyczną. Następnie badania etnomuzykologiczne sięgnęły Sumatry (rejony Batak, Minangkabau, Nias), Kalimantanu (wschodnia część – grupa Dayak), Sulawesi i wschodniej części archipelagu indonezyjskiego (prowincja Nusa Tenggara Timur, NTT). W dalszym ciągu obszary takie jak Sumba, Moluki, Aceh, Papua w dużo mniejszym stopniu cieszą się zainteresowaniem badaczy. Związane jest to do pewnego stopnia z czynnikami zewnętrznymi, takimi jak toczące się w danym rejonie konflikty (przez wiele lat konflikt w Aceh) czy utrudnienia w legalnym podróżowaniu (np. na wyspie Nowa Gwinea – w prowincji Papua).

Oprócz naukowej ekspansji geograficznej, rozszerzała się również paleta tematów związanych z muzyką Indonezji. W zakresie teorii, współczesna etnomuzykologia, jak i studia nad muzyką indonezyjską, nie pozostały obojętne wobec rozwoju prądów teoretycznych w innych dyscyplinach. Etnomuzykolodzy inspirowani są teoriami medialnymi, teorią toposu, estetyki filozoficznej czy lakanowską psychoanalizą. Do rozważań naukowych na stałe już weszła muzyka popularna; coraz częściej zaczęły się też pojawiać tematy związane z globalizacją czy problematyką *gender*¹⁷. I tak, zainteresowaniem zaczęły cieszyć się formy muzyki popularnej takie jak *dangdut*, praktyki muzyczne związane z islamem, wpływy muzyki arabskiej oraz współczesna muzyka eksperymentalna. Do nowych tematów zaliczyć można również zainteresowanie skutkami globalizacji (zwłaszcza oddziaływanie turystyki na sztuki tradycyjne Bali), transkulturowy aspekt muzyki indonezyjskiej (a więc rozwój zespołów gamelanowych poza Indonezją – głównie w Wielkiej Brytanii i USA – jak też powstawanie rodzimych zespołów quasi gamelanowych), nowe kompozycje inspirowane muzyką indonezyjską, tworzone przede wszystkim w Europie i USA, rola kobiet w muzyce – profil badawczy, który rozwinął się pod wpływem *women studies* oraz *gender studies*. Powstały prace badające np. fenomen kobiecych grup gamelanowych czy tanecznych, roli kobiet w teatrze *wayang*, tzw. stylu kobiecego w grze instrumentalnej (np.

---

¹⁷ Ibid., s. 9.

na instrumencie jawajskiego gamelanu *gendèr*). Pojedyncze prace zajmują się również tematyką hybrydalności, Indonezyjczykami pochodzenia chińskiego, problematyką tożsamości *gender*, wewnętrzną migracją czy muzyką chrześcijańską.

Niemniej jednak studia nad muzyką Indonezji mają też cechy właściwe tylko tej subdyscyplinie. Stopniowe przesunięcie zainteresowań od badania samego dźwięku (skal, intonacji, itp.) do kontekstu nie dokonało się w etnomuzykologii Indonezji w równym stopniu co ogólnie w etnomuzykologii. Złożoność tradycji takich jak jawajska czy balijska, zainteresowanie samych muzyków indonezyjskich sprawami technicznymi zachęca do badania dźwięku w stopniu większym niż kontekstu. W badaniach tych pojawiły się jednak nowe perspektywy i interdyscyplinarne inspiracje (np. kognitywizmem). Drugim elementem właściwym studiom nad muzyką indonezyjską jest zainteresowanie wpływem państwa i jego instytucji na sztuki performatywne, często używane jako przedmiot i narzędzie społecznej kontroli w całej historii Indonezji¹⁸.

Studia nad muzyką indonezyjską w Polsce

W porównaniu do studiów euro-amerykańskich, systematyczne studia nad muzyką indonezyjską w Polsce są bardzo młodą dziedziną. Pierwsze prace dotyczące sztuk performatywnych Indonezji pojawiły się w okresie powojennym. Od 1945 r. aż do lat dziewięćdziesiątych XX w. ukazało się zaledwie kilka pojedynczych opracowań na temat teatru indonezyjskiego. Dopiero pod koniec ostatniej dekady poprzedniego stulecia obserwujemy stopniowy wzrost liczby publikacji. Przeważają zdecydowanie artykuły, część prac to rozdziały w pracach zbiorowych, zazwyczaj poświęconych różnym zagadnieniom związanym z Indonezją (brak jest prac zbiorowych ściśle muzycznych). Niektóre z nich są owocem konferencji poświęconych wyłącznie Indonezji lub Azji Południowo-Wschodniej.

W ostatnich latach wśród młodych polskich etnomuzykologów wyodrębniła się grupa badaczy, którzy poświęcają się w szczególnym stopniu badaniu indonezyjskiej muzyki oraz kultury. Badania te owocują pokaźną liczbą publikacji. Rosnące zainteresowanie tematyką indonezyjską jest bezsprzecznie związane z rozwojem programu stypendialnego Darmasiswa, który umożliwia dużej grupie młodych Polaków studia w Indonezji pod patronatem rządu indonezyjskiego (konkretnie Ministerstwa Edukacji i Kultury). Program Darmasiswa funkcjonuje w Polsce nieprzerwanie od 1995 r., a więc już ponad dwadzieścia lat. Jest to roczny program stypendialny, dzięki któremu słuchacze z krajów posiadających relacje dyplomatyczne z Indonezją mogą studiować język indonezyjski (Bahasa Indonesia), sztuki piękne i performatywne, religię (islam), technologie komputerowe i informacyjne, tradycyjne ziołolecznictwo, a także podjąć studia kulinarne lub turystyczne w ponad pięćdziesięciu instytucjach szkolnictwa wyższego w różnych miastach Indonezji (głównie na

¹⁸ Ibid., s. 9.

Jawie, Bali i Sumatrze)¹⁹. Zadaniem programu jest rozwijanie zainteresowania kulturą Indonezji, jak też pogłębianie zrozumienia międzykulturowego oraz budowanie silniejszych relacji na polu kultury pomiędzy Indonezją a innymi krajami. W ciągu nieprzerwanego działania programu Darmasiswa w Polsce w l. 1995–2015 stypendium otrzymało 335 osób, w tym ok. jedna trzecia to studenci kierunków artystycznych, związanych ze sztukami performatywnymi (zob. tab. 1²⁰).

Studiowanie sztuk performatywnych (tj. taniec, muzyka, teatr lalek) oraz etnomuzykologii jest możliwe głównie w Instytutach Sztuk Indonezyjskich (Instytut Seni Indonesia) w miastach takich jak: Bandung (Jawa zachodnia), Yogyakarta i Surakarta (Jawa środkowa), Denpasar (Bali), Padang Panjang (Sumatra zachodnia). Poprzez umożliwienie studiowania muzyki, tańca i teatru, program Darmasiswa umożliwia również – przynajmniej częściowo – osiągnięcie wspomnianego powyżej propagowanego przez Mantle'a Hooda stanu podwójnej muzykalności. Jest więc istotnym krokiem w procesie osiągania dojrzałości badawczej młodych naukowców. Tego rodzaju studia kulturowe kształtują również szacunek i zrozumienie dla kultury odmiennej od kultury rodzimej, co jest nie mniej ważne i pełni istotną rolę w procesie formowania postaw i perspektyw badawczych.

Drugim znaczącym bodźcem w rozwoju zainteresowania Indonezją jest powstanie w 2009 r. programu nauczania języka i kultury indonezyjskiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w Pracowni Azji Południowo-Wschodniej Instytutu Językoznawstwa²¹. Efektem działania tejże Pracowni jest wzrost w ostatnich kilku latach liczby prac dyplomowych dotyczących języka, literatury i kultury indonezyjskiej.

Porównując polski dorobek prac dyplomowych (zob. tab. 2²²) oraz publikacji, które ukazały się drukiem (zob. tab. 3²³) z dorobkiem ogólnościowym, należałoby stwierdzić, że zakres geograficzny prac w dużym stopniu odzwierciedla tendencje

¹⁹ Jedną z instytucji przyjmujących znajduje się na Kalimantanie Wschodnim (Samarinda) i jedna na Sulawesii Południowej (Makassar).

²⁰ Skonstruowanie tabeli było możliwe dzięki danym dotyczącym programu Darmasiswa, które udostępnił Dawid Martin z Wydziału Społeczno-Kulturalnego Ambasady Republiki Indonezji w Warszawie.

²¹ Program nauczania języka indonezyjskiego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza rozpoczęto już w 2004 r.; w 2009 r., na Wydziale Neofilologii utworzono specjalność Filologie Azji Południowo-Wschodniej – Filologia Indonezyjsko-Malajska. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku program nauki języka indonezyjskiego zapoczątkowano na Wydziale Orientalistycznym na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie z pewnymi przerwami funkcjonuje on do dziś. W roku 2012 lektorat języka indonezyjskiego wprowadziło również Collegium Civitas (lektorat dostępny był do 2015 r.).

²² Skonstruowanie tabeli było w znacznej mierze możliwe dzięki Dobrochnie Olszewskiej z toruńskiego oddziału Towarzystwa Sahabat, która zapoczątkowała katalogowanie prac dyplomowych – licencjackich i magisterskich. Liczba prac dyplomowych z zakresu sztuk performatywnych to siedemnaście, w tym jedna praca licencjacka oraz dwa doktoraty. W przygotowaniu jest pięć doktoratów na temat Indonezji: jeden dotyczy kultury muzycznej Sumatry zach., jeden – Bali, a trzy – Jawy.

²³ Tabela została sporządzona w dużym stopniu na podstawie publikacji Macieja Klimiuka pt. *Bibliografia polskich i polskojęzycznych publikacji z zakresu studiów indonezjanistycznych i malaistycznych (1913–2013)*, zob.: http://www.academia.edu/7158590/Bibliografia_polskich_i_polskoj%C4%99zycznych_publicacji_z_zakresu_studi%C3%B3w_indonezjanistycznych_i_malaistycznych_1913-2013_Bibliography_of_Polish_and_Polish-language_Publications_in_the_Field_of_Indonesian_and_Malay_Studies_1913-2013_, dostęp 17 X 2016. Całość bibliografii uwzględnia prace z dziedzin takich jak literaturoznawstwo, religioznawstwo, etnologia, muzykologia, historia, historia sztuki.

Tab. 1. Program stypendialny Darmasiswa.

PROGRAM DARMASISWA – POLSKA (1987) 1995–2001

Rok akademicki	1987/1988	1995/1996	1996/1997	1998/1999	1999/2000	2000/2001	(1987) 1995 – 2001
Liczba studentów kier. artyst.	?	1	1	?	?	?	(2+)
Całkowita liczba studentów	1	2	2	2	4	2	13

PROGRAM DARMASISWA – POLSKA 2001–2016

Rok akademicki	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2001 – 2016
Liczba studentów kier. artyst.	2	1	1	2	3	2	13	1	3	8	28	8	10	8	9	99
Całkowita liczba studentów	4	6	5	4	8	14	29	7	10	45	67	40	25	30	28	322 (101+)
																(335)

Tab. 2. Polskie prace dyplomowe (dot. sztuk performatywnych).

Prace dyplomowe

L – licencjat Dr – doktorat

ROK	MUZYKA INSTRUM.	TANIEC	TEATR	TEATR cieni	INNE	REGION
1968	H. Łoś (membranofony)					Indonezja i Indie
1978				A. Baranowska		Jawa
1991	C. Nelkowski					Jawa
1996			M. Matuszko			Jawa
1998					M. Popławska (edukacja)	Jawa, Bali
2005		R. Lesner				Jawa
2007	I. Marciniak					Bali
	D. Martin (gamelan gedhe)					Jawa
	M. Pietrzak (Muzeum A. i P.)					Indonezja
2008			M. Węgrzyński			Bali
2009	T. Matlingiewicz (gamelan YG i SL)					Jawa
			M. Szymańska (Wayang Orang Sriwedari)			Jawa
2011	M. Kramicz (pesindhen)					Jawa
				M. Lis		Jawa
2012					V. A. G. Meka (Dr)	Flores
2014	H. Kiec (L)					Jawa—Sunda

Uczelnie: IM UW
 IM UW r
 Kat. Muz. UAM Poznań
 UW (IEiAK)
 UMK (KEiAK) Toruń
 AT Warszawa
 PWST Wrocław
 KUL
 UWBB

STUDIA NAD MUZYKĄ INDONEZJI W POLSCE I NA ŚWIECIE

światowe. Zdecydowaną większość stanowią prace dotyczące kultury muzycznej Jawy i Bali, z niewielkim udziałem prac z Sumatry zachodniej (Minangkabau), Jawy zachodniej (Sunda) oraz Indonezji wschodniej, konkretnie wyspy Flores; pojedyncze prace dotyczą kultury wysp Sulawesi (Toraja) i Papua (Dani)²⁴.

Tab. 3. Polskie publikacje na temat sztuk performatywnych.

ROK	MUZYKA INSTRUM.	TANIEC	TEATR	TEATR cieni	INNE	REGION
1948				Z. Cieśla-Reinfussowa K		Jawa
1952			S. Grzyski (konstrukcja lalek)			Jawa
1979				J. Unger (2)		Jawa
1983			J. Kamocki RK			Jawa
1996		D. Wiergowska	D. Wiergowska		D. Wiergowska (wesele, trans)	Bali
1997		D. Wiergowska E. Tenerowicz (maski)			D. Wiergowska (ceremonie)	Bali Jawa
1999	M. Popławska RK, A					Jawa
2004	D. Martin (gam-Polska), R. Lesner-Szwarc	R. Lesner-Szwarc		M. Popławska (w. wahyu)		Jawa
2005		R. Lesner-Szwarc		M. Popławska (w. wahyu)		Jawa
2006	M. Popławska					Flores
2007	R. Lesner-Szwarc, T. Nowak					Jawa Bali
2008	T. Nowak (współcz.)	R. Lesner-Szwarc RK			A. Czekanowska (przemiany)	Bali Jawa Indonezja
2009	M. Szymańska	R. Lesner-Szwarc	M. Szymańska			Jawa Bali
2010	R. Lesner-Szwarc RK T. i T. Nowak (pogrz.) RK D. Martin RK V.A.G. Meka RK	J. Możdżer RK	M. Szymańska RK (w. orang)	M. Szymańska		Bali Jawa Flores
2011	M. Popławska (inkult.)	R. Lesner-Szwarc (turyst.)			R. Lesner-Szwarc (Taman Mini) (polit. kult. RK) J. Możdżer (educ. RK) P. Różycki (turyst.) RK	Jawa Bali Indonezja Indonezja
2012	D. Martin (2) V.A.G. Meka (inkult.) M. Popławska RK M. Szymańska-Ilnata			H. Wierzbicka (maski/w. wong)	M. Lis RK V.A.G. Meka (zab. lud.), RK R. Mielcarek (turyst.)	Sunda Jawa Flores Papua Sumatra Bali

²⁴ Te dwie publikacje (Remigiusz Mielcarek: „Ginąca kultura papuaskiego ludu Dani i wpływ turystyki na jej zachowanie”. *Studia Periegetica* 7 (2012) s. 53–72; Szymon Ronowicz: „Rambu solo. Obrzędy pogrzebowe ludu Toraja na Sulawesi”. W: *W cieniu przodków. Obrzędy społeczności Indonezji i Birmy*. Red. Adrian Miancki. Toruń 2013 s. 115–167) nie są pracami stricte etnomuzykologicznymi. Uwzględniam je jednak z powodu pokrewieństwa tematycznego.

Jeżeli chodzi o zakres tematyczny, wiele jest prac, które ze względu na dotychczasowy brak opracowań z zakresu muzyki czy sztuk performatywnych zaznajamiają polskiego czytelnika ze sztuką muzyczną, taneczną i teatralną poszczególnych regionów. W tym jakże ważnym procesie tworzenia polskiej mapy muzycznej Indonezji na drugi plan schodzą poszukiwania prekursorskich rozwiązań teoretycznych. I tak mamy prace zajmujące się przedstawieniem, opisem, analizą, a także stylistycznym porównaniem sztuki jawajskiego oraz balijskiego gamelanu; trzon ten rozszerzają prace na temat specyficznych zespołów instrumentalnych takich jak gamelan *sekaten*, gamelan *gedhe* czy *tanjidor*. Pojawiły się opracowania organologiczne, poświęcone poszczególnym instrumentom lub ich grupom, tj. instrumentom smyczkowym, perkusyjnym, sundajskiemu *angklung*. Formy taneczne obejmują zarówno jawajską tradycję dworską (tańce *bedhaya* i *srimpi*), jak i niektóre współczesne formy tańca (*joged* na Bali) czy tradycję z Sumatry zachodniej (*indang*). Niektóre prace (szczególnie te powstałe najwcześniej) wskazują na fascynację jawajskim teatrem – zarówno teatrem cieni, teatrem *wayang orang*, *golek* czy *beber*, jak też współczesnymi formami teatru (chrześcijańską odmianą teatru cieni czy współczesnym teatrem lalek), które rozwinęły się na bazie form tradycyjnych²⁵. Inne to opracowania muzealnych zbiorów indonezyjskich w Warszawie oraz Krakowie. Znacząca część przyczynków i rozpraw zajmuje się zwyczajami i obrzędami – pogrzebowymi, weselnymi, religijnymi, rodzinnymi, tradycyjnymi zabawami zbiorowymi czy też praktyką transu. Pojedyncze studia dotyczą edukacji i transferu wiedzy, przemian tradycji, sztuki chrześcijańskiej (np. katolicka msza inkulturowana), polityki kulturalnej (zagranicznej oraz wewnętrznej – fenomen parku kulturowego Taman Mini), wpływów europejskich, wpływu turystyki, współczesnej kompozycji, problematyki *gender*, czy też rozwoju gamelanu w Polsce. W porównaniu z pracami zachodnimi, obserwujemy brak tematyki związanej w znaczącym stopniu z muzyką popularną, wpływami muzyki arabskiej, jak też nurtami transnarodowymi; niewiele miejsca poświęca się też wpływom islamu w muzyce.

Przyszłość studiów nad muzyką indonezyjską w Polsce

Co należałoby przedsięwziąć, aby studia nad muzyką Indonezji (oraz studia indonezjanistyczne w ogólności) rozwijały się w Polsce jeszcze dynamiczniej i włączyły się w dialog ogólnoswiatowy? Oczywiście należałoby tę kwestię poddać starannej dyskusji na szerszym forum osób zainteresowanych, a podejmowane dotychczas działania skonsolidować.

²⁵ Należy tu uwzględnić również prace zajmujące się konstrukcją lalek jawajskich czy też maskami mającymi zastosowanie w teatrze, zob.: Stanisław Grzymiski: „Konstrukcja lalek jawajskich”. *Teatr Lalek* 3 (1952) nr 6 s. 57–62; Eleonora Tenerowicz: „Maski teatralne na przykładzie indonezyjskich masek z teatru wajang topeng”. *Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie* 14 (1998) s. 157–166.

Rozwój dyscyplin humanistycznych jest w dużej części zależny od polityki oraz ekonomii. Oczywiście jest, iż środki finansowe przeznaczane na określone dziedziny badawcze mogą znacznie przyspieszyć oraz ukierunkować ich postęp. Istnieje nadzieja, że rozwijająca się na polu ekonomicznym i turystycznym współpraca Polski i Indonezji wpłynie na dynamikę współpracy naukowej i edukacyjnej. Podwaliny pod tego typu działania położyły dwie wizyty prezydentów Indonezji w Polsce: Megawati Soekarnoputri (2003) i Susilo Bambang Yudhoyono (2013). Podczas tych wizyt doszło do podpisania dwustronnych porozumień o współpracy w dziedzinie kultury i edukacji²⁶.

Etnomuzykologia jako dyscyplina wiedzy i nauki przeszła długą drogę – od studiowania „innego” jako przedmiotu badawczego do traktowania badanych podmiotowo – nie jako źródła informacji, informatorów, lecz jako współpracowników i współautorów, towarzyszy i mediatorów procesu poznawczego, kognitywnego i fenomenologicznego. Tylko połączenie tych trzech aspektów może zaowocować pełnym, wielostronnym, wnikliwym dziełem naukowym. Angażowanie badaczy z kręgu kulturowego opisywanego dotychczas jako „inny”, „pozaeuropejski”, „egzotyczny” przyczyni się na pewno do wzbogacenia perspektyw badawczych.

Działania długofalowe powinny podjąć próbę stworzenia wspólnych projektów kulturalnych, badawczych, bardziej intensywną i ukierunkowaną wymianę studentów, profesorów, naukowców, organizowanie wspólnych polsko-indonezyjskich grup badawczych, wspólne działania edytorskie, tworzenie nowych inspirujących metodologii. Obiecujące mogłoby być nawiązanie szerszej współpracy w zakresie współczesnych kompozycji na gamelan, która to dziedzina ma w Europie swoich praktyków. Zainteresowanie tym aspektem studentów kierunków kompozycji rodzimych uczelni muzycznych ma szansę przynieść interesujące rezultaty.

Jeśli chodzi o obecność gamelanu w polskim pejzażu artystycznym, to dzięki Warszawskiej Grupie Gamelanowej jest on aktualnie zdecydowanie bardziej widoczny na różnego rodzaju festiwalach, włączając specjalistyczne wydarzenia artystyczne w rodzaju Warszawskiej Jesieni²⁷. Nie bez znaczenia są tu też promocyjne działania kulturalne Ambasady Indonezyjskiej w Warszawie.

Do zwiększenia obecności gamelanu w środowiskach akademickich można by wykorzystać pomysły sprawdzone w ośrodkach uniwersyteckich poza granicami Polski. Wiązałoby się to z wprowadzeniem pewnych zmian organizacyjnych w programach nauczania, które umożliwiłyby dostęp do zajęć gamelanu

²⁶ W trakcie wizyty prezydenta Yudhoyono miała okazję zaprezentować się Warszawska Grupa Gamelanowa / Warsaw Gamelan Group, czym zaakcentowano istnienie obustronnej współpracy na polu kultury.

²⁷ Warszawska Grupa Gamelanowa włączyła ostatnio do swojego repertuaru współczesne kompozycje na gamelan np. *Gendhing Bonang* (kompozycja Michaela Asmary, wyk. 20 IX 2014 r., Warszawska Jesień) oraz *Out of body* (kompozycja Kaliny Świątnickiej, wyk. 12 X 2015 r., Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie).

studentom większej liczby kierunków (w ramach zajęć ogólnouniwersyteckich lub fakultatywnych przedmiotów humanistycznych), np. etnologii i antropologii kulturowej, jak również pokrewnych specjalizacji orientalistycznych czy stosunków międzynarodowych. Z kolei obecność gamelanu w przestrzeni publicznej mogłaby być zwiększona przez aktywność takich instytucji publicznych jak muzea. Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie posiada bogatą kolekcję zbiorów z Indonezji, jak również zestaw instrumentów gamelanu, który można by wykorzystać do różnego rodzaju warsztatów dla dzieci, młodzieży i dorosłych (na wzór muzeów brytyjskich). Nowa siedziba Muzeum Azji i Pacyfiku daje nadzieję na zwiększoną liczbę programów edukacyjnych dla szkół, jak też interaktywną salę wystawową zaznajamiającą z bogatą muzyką Indonezji²⁸.

Rok 2015 przyniósł doniosłe rocznice: siedemdziesiąt lat istnienia państwowości indonezyjskiej, sześćdziesiąt lat stosunków dyplomatycznych Indonezji i Polski oraz dwadzieścia lat funkcjonowania programu Darmasiswa w Polsce. Te rocznice budzą wiele nadziei na dynamiczną współpracę nie tylko w dziedzinie dyplomacji czy też ekonomii i handlu, ale również na polu kultury, nauki i edukacji. Polscy indonezjaniści oczekują, że po pierwszym dwudziestoleciu, które zapoczątkowało zainteresowanie Indonezją, jej kulturą i muzyką na większą skalę, nadejdą kolejne dwudziestolecia dynamicznej kooperacji, wspólnych projektów i przedsięwzięć.

---

²⁸ 23 IX 2016 r. została otwarta pierwsza w historii Muzeum Azji i Pacyfiku ekspozycja stała poświęcona instrumentom muzycznym z kolekcji Muzeum. Ekspozycja zatytułowana „Strefa dźwięków” uwzględnia również instrumenty z obszaru Indonezji; jest ona wzbogacona o aspekty dźwiękowe i wizualne.

ANEKS

Bibliografia polskich prac dotyczących sztuk performatywnych
(muzyki, tańca oraz teatru) Indonezji

Prace opublikowane

Zofia Cieśla-Reinfussowa: „Wajang-kulit czyli teatr cieni na Jawie”. *Teatr Ludowy* 34 (1948) s. 7–8 s. 309–312

Anna Czekanowska: „Indonezja – jedność w wielości (Bhinneka Tunggal Ika). Kontynuacja czy promocja tradycji?”. W: Anna Czekanowska: *Kultury tradycyjne wobec współczesności. Muzyka, poezja, taniec*. Warszawa 2008 s. 97–118

Stanisław Grzymiski: „Konstrukcja lalek jawajskich”. *Teatr Lalek* 3 (1952) nr 6 s. 57–62

Małgorzata Jarmułowicz: „Lalka jako figura śmierci w widowiskach indonezyjskich”. W: *Ogród sztuk Indonezji – Taman Seni Indonesia*. Red. Małgorzata Jarmułowicz. Górna Grupa 2015 s. 115–132

Janusz Kamocki: „Rola teatru jawajskiego w tworzeniu narodowości indonezyjskiej”. W: *Australia i wyspy Pacyfiku. Ludy i kultury*. Red. Edward Pietraszek. Wrocław 1983 s. 167–173

Maciej Klimiuk: „Bibliografia polskich i polskojęzycznych publikacji z zakresu studiów indonezjanistycznych i malaistycznych (1913–2013)”. W: *Azja i Afryka: inność – odmiennosc – różnorodność*. Red. Piotr Bachtin, Maciej Klimiuk. Warszawa 2014 s. 209–232

Renata Lesner-Szwarc: „Bedhaya i srimpi – ceremonialne tańce kobiece Jawy Środkowej”. *Okolice. Kwartalnik etnologiczny* 2 (2004) nr 1–2 s. 45–53

Renata Lesner-Szwarc: „Javanese Gamelan as Part of Cultural Identity in Indonesia (Based on the Author's Own Research)”. *Okolice. Kwartalnik etnologiczny* 2 (2004) nr 3–4 s. 171–181

Renata Lesner-Szwarc: „Tancerz z Jawy Środkowej – charakteryzacja oraz elementy współtworzące ruch”. *Okolice. Kwartalnik etnologiczny* 3 (2005) nr 1–2 s. 101–114

Renata Lesner-Szwarc: „Rhythmical Re-creation of the Cosmic Order in Java Culture”. *Visnik Nacional'nogo Aviacijnogo Universitetu. Filosofîa. Kulturologiâ* 1 (2007) nr 5 s. 171–174

Renata Lesner-Szwarc: „Między dobrem a złem. Taniec w kulturze wyspy Bali”. W: *Do Torunia kupić kunia. W 60. rocznicę założenia oddziału toruńskiego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego*. Red. Hubert Czachowski, Adrian Miancki. Toruń 2008 s. 235–245

Renata Lesner-Szwarc: „Popularność tańca joged we współczesnej kulturze wyspy Bali”. *Studia Choreologia* 11 (2010) s. 145–163

Renata Lesner-Szwarc: „Taman Mini Indonesia Indah jako przykład indonezjonizacji kultury Indonezji”. *Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu* 2 (2011) s. 137–149

Renata Lesner-Szwarc: „Taniec balijski jako część atrakcji turystycznej”. *Studia Choreologia* 12 (2011) s. 97–120

Renata Lesner-Szwarc: „Zagraniczna polityka kulturalna Republiki Indonezji (na przykładzie Polski)”. W: *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych. Bezpieczeństwo – Gospodarka – Cywilizacja*. Red. Justyna Nakonieczna, Jakub Zajączkowski. Warszawa 2011 s. 131–142

Renata Lesner-Szwarc: „Spotkanie z królową wiedźm *leyak* – taneczna opowieść o czarach z balijskiej wioski”. W: *Ogród sztuk Indonezji*, op. cit., s. 105–114

Marianna Lis: „Contemporary Wayang: from Sand to Hip-hop”. W: *South-East Asia. Studies in Art, Cultural Heritage and Relations with Europe*. Red. Izabela Kopania. Warsaw, Toruń 2012 s. 287–293.

Marianna Lis: „Empowering Women Through Theater in Indonesia”. *Art of the Orient* 2 (2013) s. 221–239

Marianna Lis: „Papermoon”. *Teatr Lalek* 64 (2013) nr 1–2 s. 60–64

Marianna Lis: „Wayang Beber Kota – New Nature of Forgotten Form of Indonesian Theatre”. W: *The Inspiration from the Past in the Art of the 20th and 21st Centuries*. Red. Małgorzata Geron, Jerzy Malinowski. Kraków 2013 s. 253–257

Marianna Lis: „Współczesny wayang”. W: *Odcienie Indonezji*. Red. Renata Lesner-Szwarc. Toruń 2014 s. 133–148

Dawid Martin: „Gamelan w Polsce”. *Takty i nie-takty. Biuletyn Studentów Koła Naukowego Muzykologii UAM w Poznaniu* 5 (2004) s. 2

Dawid Martin: „Indonezja jako pogranicze kulturowe. Wpływy europejskie w muzyce Jawy”. *Nurt SVD. Wydanie specjalne. Pierwsze Etnologiczne Spotkanie Indonezyjskie, Olsztyn, 14–15 kwietnia 2010* s. 159–179

Dawid Martin: „Holenderski kolonializm oraz indonezyjskie kontakty z Zachodem w dobie globalizacji a upadek i revival sundajskiej muzyki angklung”. W: *Materiały pokonferencyjne. III Ogólnopolski Zjazd Studentów Muzykologii*. Red. Marcin Bogucki, Ewa Schreiber, Hanna Winiszewska. Poznań 2012 s. 114–128

Dawid Martin: „Musical Syncretism of the Sekaten Festival and the Garebeg Maulud Ceremony. Hindu-Javanese Gamelan and Western Military Music as an Element of a Muslim Holiday Celebration in the Court of Keraton Yogyakarta Hadiningrat”. W: *South-East Asia*, op. cit., s. 141–146

Dawid Martin: „Orkiestry tanjidor jako muzyczne dziedzictwo kolonialnej Batawii”. W: *Odcienie Indonezji*. Red. Renata Lesner-Szwarc. Toruń 2014 s. 115–131

Dawid Martin: „Gamelan – od obrzędu po *pop-music*”. W: *Ogród sztuk Indonezji*, op. cit., s. 11–28

Vincent Adi Gunawan Meka: „Funkcje bębna w kulturze Manggarai na wyspie Flores”. *Nurt SVD. Wydanie specjalne*, op. cit., s. 225–233

Vincent Adi Gunawan Meka: „Adat – msza święta inkulturowana w regionie Manggarai na wyspie Flores (Indonezja)”. *Annales Missiologici Posnanienses* 18 (2012) s. 129–140

Vincent Adi Gunawan Meka: „Zabawa ludowa Danding w Manggarai na wyspie Flores (Indonezja). W obliczu spotkania Kościoła z kulturą lokalną”. W: *Kontekst kulturowo-moralny współczesnej działalności misyjnej i ewangelizacyjnej*. Red. Antoni Jucewicz. Pieniężno 2012 s. 233–247

Vincent Adi Gunawan Meka: „Zwyczaj i obrzędy ludowe w regionie Manggarai na wyspie Flores”. W: *W cieniu przodków. Obrzędy społeczności Indonezji i Birmy*. Red. Adrian Miancki. Toruń 2013 s. 169–195

Vincent Adi Gunawan Meka: „*Caci* – przedstawienie walki na bicze w rejonie Manggarai na wyspie Flores. Teatr czy rytuał?”. W: *Ogród sztuk Indonezji*, op. cit., s. 95–104

Jadwiga Moździerz: „Motyw przemocy w tańcu Baris na wyspie Bali”. *Nurt SVD. Wydanie specjalne*, s. 119–138

Jadwiga Moździerz: „Aktor w tradycyjnym teatrze Indonezji”. W: *Ogród sztuk Indonezji*, op. cit., s. 49–76

Teresa Nowak, Tomasz Nowak: „Muzyka i jej funkcje w balijskiej obrzędowości pogrzebowej”. *Nurt SVD. Wydanie specjalne*, op. cit., s. 105–118

Tomasz Nowak: „Bębny szczelinowe kulkul w kulturze balijskiej”. *Przegląd Muzykologiczny* 7 (2007) s. 133–161

Tomasz Nowak: „Współczesna twórczość kompozytorów balijskich na przykładzie działalności I Wayan Berata”. *Polski Rocznik Muzykologiczny* 6 (2007–08) s. 211–230

Marzanna Popławska: „The Role of Music in Family Celebrations in Java”. W: *Kobieta i rodzina w krajach rozwijających się. Dziedzictwo a wyzwania współczesności*. Red. Elżbieta Puchnarewicz. Warszawa, Białystok 1999 s. 136–144

Marzanna Popławska: „Traditional Javanese Music – The Main Questions”. *Zeszyty Koła Naukowego Studentów Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego* 1 (1999) s. 141–170

Marzanna Popławska: „Wayang Wahyu as an Example of Christian Forms of Shadow Theatre”. *Asian Theatre Journal* 21 (2004) nr 2 s. 194–202

Marzanna Popławska: „Wayang wahyu – the Catholic Shadow Theatre of Central Java”. *Seleh Notes* 12 (2005) nr 3 s. 7–10

Marzanna Popławska: „Flores – Christianity and Tradition”. *Seleh Notes* 13 (2006) nr 2 s. 7–10

Marzanna Popławska: „Christianity and Inculturated Music in Indonesia”. *Southeast Review of Asian Studies* 33 (2011) s. 186–198

Marzanna Popławska: „Traditional Arts and Christian Expression in Indonesia: The Case of Flores”. W: *South-East Asia*, op. cit., s. 135–140

Marzanna Popławska: „Taniec w Indonezji – tradycja, przemiany, kreowanie znaczeń”. W: *Ogród sztuk Indonezji*, op. cit., s. 29–48

Szymon Ronowicz: „Rambu solo. Obrzędy pogrzebowe ludu Toraja na Sulawesii”. W: *W cieniu przodków*, op. cit., s. 115–167

Paweł Różycki: „Kultura, religia i obrzędy ludności Indonezji jako atrakcje turystyczne”. W: *Dziedzictwo kulturowe regionów świata i jego znaczenie w turystyce*. Red. Joanna Wyleżałek, Dominik Orłowski. Warszawa 2011 s. 303–321

Maria Szymańska-Ilnata: „Gdy gamelan gra”. *Gadki z Chatki* 79 (2008) nr 6 s. 28–31

Maria Szymańska-Ilnata: „Rodzaje tradycyjnego teatru jawajskiego (wayang)”. *Didaskalia. Gazeta Teatralna* 16 (2009) nr 92–93 s. 125–130

Maria Szymańska-Ilnata: „Wayang kulit – tradycyjny jawajski teatr lalkowy”. *Teatr Lalek* 61 (2010) nr 2–3 s. 82–86

Maria Szymańska-Ilnata: „Wayang orang jako instytucja. Historia i perspektywy”. *Nurt SVD. Wydanie specjalne*, op. cit., s. 181–199

Maria Szymańska-Ilnata: „Chordofonysmyczkowe w kulturze Minangkabau”. *Zeszyty Koła Naukowego Etnomuzykologii Uniwersytetu Warszawskiego* 2 (2012) s. 81–103

Maria Szymańska-Ilnata: „Dulang i jego pochodzenie. Do genezy i przemian stosowania dulang jako instrumentu muzycznego”. *Zeszyty Koła Naukowego Etnomuzykologii Uniwersytetu Warszawskiego* 3 (2013) s. 25–40

Maria Szymańska-Ilnata: „Zwyczajne weselne grupy Minangkabau z Sumatry Zachodniej”. W: *W cieniu przodków*, op. cit., s. 15–49

Maria Szymańska-Ilnata: „Ewolucja formy i zmiana kontekstu wykonania sztuki indang z Zachodniej Sumatry”. W: *Odcienie Indonezji*. Red. Renata Lesner-Szwarc. Toruń 2014 s. 101–113

Maria Szymańska-Ilnata: „Synteza sztuk w teatrze *randai* z Sumatry Zachodniej”. W: *Ogród sztuk Indonezji*, op. cit., s. 79–94

Eleonora Tenerowicz: „Maski teatralne na przykładzie indonezyjskich masek z teatru wajang topeng”. *Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie* 14 (1998) s. 157–166

Józef A. Unger: „Wayang purwa – jawajski teatr cieni. Próba prezentacji”. *Przegląd Orientalistyczny* 111 (1979) nr 3 s. 285–292

Józef A. Unger: „Wayang, teatr Jawy”. *Dialog. Miesięcznik Związku Literatów Polskich* 24 (1979) nr 12 s. 74–84

Dagmara Wiergowska: „Teatr Wyspy Bali”. *Teatr* 51 (1996) nr 7–8 s. 12–13

Dagmara Wiergowska: „Balijska ceremonia zaślubin”. *Dialog. Miesięcznik Związku Literatów Polskich* 42 (1997) nr 2 s. 163–165

Dagmara Wiergowska: „Balijskie szkoły tańca”. *Dialog. Miesięcznik Związku Literatów Polskich* 42 (1997) nr 5 s. 184–187

Dagmara Wiergowska: „Święto na Bali”. *Dialog. Miesięcznik Związku Literatów Polskich* 43 (1998) nr 3 s. 140–151

Dagmara Wiergowska: „Tańce balijskie”. *Dialog. Miesięcznik Związku Literatów Polskich* 45 (1998) nr 6 s. 146–164

Halszka Wierzbicka: „Maski. Indonezyjski teatr Wayang Wong (odmiana balijska)”. *Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu* 3 (2012) s. 127–144

Prace dyplomowe (niepublikowane)

Anna Baranowska: *Jawajski teatr cieni – wayang purwa*. Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Warszawski 1978, praca mgr., promotor prof. dr hab. Zofia Sokolewicz

Hanna Kiec: *Tradycyjny wyrób instrumentów muzycznych w regionie Sunda na zachodniej Jawie*. Katedra Muzykologii (obecnie Instytut Muzykologii), Uniwersytet Wrocławski 2014, praca licencjacka, promotor dr hab. Bożena Muszkalska

Marta Kramicz: *Postać pesindhen w kulturze muzycznej Jawy Środkowej do końca XX wieku*. Instytut Muzykologii, Uniwersytet Warszawski 2011, praca mgr., promotor dr hab. Piotr Dahlig

Renata Lesner: *Tari Jawa – przekaz utrwalony*. Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu 2005, praca mgr., promotor prof. dr hab. Anna Czekanowska

Marianna Lis: *Indonezyjski wayang. Tradycja i współczesność*. Wydział Wiedzy o Teatrze, Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie 2011, praca mgr., promotor dr hab. Tomasz Kubikowski, prof. AT

H. Łoś: *Systematyka porównawcza instrumentów membranofonicznych z obszaru Indii i Indonezji*. Katedra Etnografii Ogólnej i Słowian, UWBB [Uniwersytet Wrocławski Bolesława Bieruta] 1968, praca mgr., promotor prof. dr hab. Aleksander Lech Godlewski

Iwona Marciniak: *Instrumenty muzyczne wyspy Bali. Przekaz tradycji a przystosowanie do wymogów współczesności*. Instytut Muzykologii, Uniwersytet Warszawski 2007, praca mgr., promotor prof. dr hab. Anna Czekanowska

Dawid Martin: *Gamelan gedhe – wielkie orkiestry Jawy Środkowej. Tradycja a współczesność*. Instytut Muzykologii, Uniwersytet Warszawski 2007, praca mgr., promotor dr hab. Piotr Dahlig

Małgorzata Matuszko: *Muzyka w teatrze indonezyjskim*. Katedra Muzykologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1996, praca mgr., promotor dr Bożena Muszkalska

Vincent Adi Gunawan Meka: *Katolicka kultura muzyczno-liturgiczna w regionie Mangarai na wyspie Flores (Indonezja)*. Instytut Muzykologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski 2012, praca doktorska, promotor dr hab. Antoni Zoła, prof. KUL

Cezary Nelkowski: *Gamelany w tradycyjnej kulturze muzycznej Indonezji*. Katedra Muzykologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1991, praca mgr., promotor doc. dr Jan Stęszewski

Małgorzata Pietrzak: *Instrumenty muzyczne Archipelagu Indonezyjskiego w zbiorach warszawskiego Muzeum Azji i Pacyfiku*. Instytut Muzykologii, Uniwersytet Warszawski 2007, praca mgr., promotor prof. dr hab. Sławomira Żerańska-Kominek

Tomasz Matlingiewicz: *Z badań nad stylami muzycznymi Jawy Środkowej. Analiza porównawcza gamelanu Yogyakarty i Surakarty*. Instytut Muzykologii, Uniwersytet Warszawski 2009, praca mgr., promotor dr hab. Piotr Dahlig

Marzanna Popławska: *Metody nauczania a przekaz tradycji na przykładzie klasycznej muzyki indonezyjskiej*. Instytut Muzykologii, Uniwersytet Warszawski 1998, praca mgr., promotor prof. dr hab. Anna Czekanowska

Marzanna Popławska: *Christian Music and Inculturation in Indonesia*. Wesleyan University 2007, praca doktorska, promotor prof. Mark Slobin oraz prof. Sumarsam.

Maria Jolanta Szymańska: *Synteza sztuk w tradycyjnym teatrze aktorskim na Jawie. Historia i współczesność Wayang Orang Sriwedari*. Uniwersytet Warszawski, Instytut Muzykologii 2009, praca mgr., promotor prof. dr. hab. Piotr Dahlig

Michał Węgrzyński: *Teatr bogów i demonów na Bali*. Wydział Aktorski, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Ludwika Solskiego we Wrocławiu 2008, praca mgr., promotor dr Ireneusz Guszpita.

SUMMARY

The music of Indonesia, especially Javanese music, has been a long-standing subject of ethnomusicology, pursued in the fields of research and education. As a subject of research, Indonesian music has interested scholars since the times of Jaap Kunst. His studies, published in the 1930s and 1940s, laid the foundation for the dynamically developing field of ethnomusicology of Indonesian music and – more generally – Indonesian performing arts.

This article summarizes the current state of research in Indonesian music in Poland in the context of the studies conducted worldwide, especially in Europe and the United States. In Poland, the research in Indonesian music is still in the early stages. Its development, however, is dynamic, fast-growing and future-oriented.

While presenting a systematic overview of research in Indonesian music, the author points to the domains of the greatest and the smallest intensity of research. She analyzes the reasons for the varying academic interests, and outlines perspectives for Polish studies of Indonesian music. Additionally, the author emphasizes the close links between research in Indonesian music and institutions of higher education.

Translated by Paweł Gruchala

Dr Marzanna Popławska jest absolwentką Uniwersytetu Warszawskiego oraz Uniwersytetu Wesleyan w Stanach Zjednoczonych. Studiowała i wykładała na uniwersytetach w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Indonezji i USA. Obecnie jest adiunktem w Katedrze Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Zakres jej zainteresowań obejmuje muzyczne tradycje Indonezji i Azji Południowo-Wschodniej, Europy Środkowo-Wschodniej, problemy akulturacji/inkulturacji, muzyki i religii oraz muzyki sakralnej. Prowadziła szczegółowe badania naukowe w centralnej Jawie oraz na wyspie Flores w Indonezji. Jest propagatorką i wykonawczynią tradycyjnej muzyki i tańca jawajskiego.
marzanna.poplawska@uni.wroc.pl

